

YAYINLAR ÜZERİNDE

Walter Ruben : *Ozean der Marchenströme, Teil 1: Die 25 Erzählungen des Daemons (Vetâlapancavimsati). Mit einem Anhang über die 12 Erzählungen des Dede Korkut. (Helsinki, İlimler Akademisi, 1944; FFCommunications No. 133).*

Kültür tarihine ait eserler arasında, bilhassa belirtmek istediğim iki eser¹ ile bir çok masal incelemelerinde² Prof. Ruben yeni bulduğu bir araştırma usulünü tatbik etmiş ve bu usulünü daha tekemmül ettirilmiş şekliyle ilk defa, burada inceliyeceğim eserinde takdim etmiştir. Biz bu usulü «Eski Hint tarihi» (Ankara 1944; İndoloji Enstitüsü neşriyatı) ve «Indisches Mittelalter» (İstanbul 1945) adlı kitaplarında tarihe tatbik edilmiş olarak görüyoruz. Bu metodun gelecek yıllarda dünyanın bütün bilginleri arasında büyük alâka uyandıracığından ve tatbik sahasının tesbit edileceğinden eminim.

Önümüzdeki eser tanınmış ve müteaddit defalar incelenmiş 25 masallık bir Hint masalları külliyyatıdır; Prof. Ruben bunun 18 inci yüz yıla ait yeni bir versiyonunu bulmuştur. Önce her masalın muhteviyatını kısaca tahlil etmektedir. Sonra filolojik notlar ilâve etmek ve her masal motifini ayrı ayrı ele alarak bunun daha eski Hint literatüründe, Asya ve Avrupa masal literatüründe geçip geçmediğini, geçti ise ne şekilde geçtiğini tetkik etmektedir. Bu etüdü başarabilmek için masal literatürüne kuvvetle hâkim olmak lâzımdır. Aldığı neticeler çok ilgi uyan-

1 Krishna, Konkordenz und Kommentar der Motive seines Heldenlebens (İstanbul 1944); ve: Elenschiede und Daemonen in Indien (Internationales Archiv f. Ethnologie cilt 37, Supplement, Leiden 1939).

2 Das Maerohen vom bösen Bruder., Monumenta Sinice, Catholie University Pekin, cilt 7, No. 1-2. 1942; - İşin sonuna bakmalı! Belleten No. 25, 1943; .Goethe ve T. Mann'ın işledikleri bir Hint motifi; İndoloji araştırmaları, İstanbul 1941, S. 620-702; - Bin Türkistan masalının ' tahlili, Ülkü No, 99, S. 258-268.

dırıcıdır: «fena üvey ana», «akıllı küçük oğul» gibi bir çok masal motiflerinin bütün dünyaya, yahut hiç olmazsa dünyanın geniş bölgelerine yayılmış olduklarını eskidenberi biliyoruz. Bu motiflerin beşinin neresi olduğu henüz bilinmiyor. Bunun için Prof. Ruben tetkikinin ilk Saf' hasında bu meseleyi bir tarafa bıraka ak çok yayılmış bir motifin Hindistan'da, Türkiye'de İran'da ve Çin'de hangi hususî şekli aldığını tetkik etmiştir. Bunu yaparken Hint motifinin hususiyetlerini sarih olarak gösterebilmiştir. Sonra tarih, etnoloji ve psikolojinin yardımı ile bu motifin Hindistan'da bu hususî şekli nasıl aldığını izah etmiştir. Nihayet incelediği masal külliyyatında bulduğu motiflerin teşekkülünün, yalnız hususî bir tarihî ve sosyal duruma, yani Orta Zamanların Hint şehirlerinin durumuna, uyduğunu gösterebilmektedir.

Diğer taraftan bazı motiflerin haki-katen -ve yalnız münferit motifler değil fakat zincirleme-motiflerin- Hindistan'dan batıya ve doğuya gittikleri anlaşılmıştır. Bir çok Hint masalları İran yolu ile Türkiye'ye gelmiş ve başka sosyal ve tarihî şartlar altında başka bir şekil almışlardır. Bundan Hindistan'la batı arasında münasebetlerin, Hindistan'la doğu Asya arasındaki münasebetlerden daha sıkı olduğu dikkati çekmektedir. Vakıa önce buddhizm ve sonra tüccarlar vasıtasile Çin'e bir çok Hint masalları gelmiştir, fakat bunların ancak pek azı Çin'de yerleşebilmiştir. Bazıları da Çin'de o kadar farklıdır ki bunların arasında zaten münasebetlerin bulunup bulunmadığı da şüphelidir. Bir misâl veriyorum: Prof. Ruben'in kitabının başında (S. 7-8) verdiği bir masalda: Bir kıral senelerdenberi para vermediği bir uşağına üç gün sıra ile içine mücevherler doldurduğu bir meyva verir. Hayal sukutuna uğrayan uşak bunları bir dilenciye verir, ve dilenci de krala iade eder. 4 ncü günü meyva yere düşünce uşağın kıymetli -mükâfatı meydana çıkar. Binbir Gece ma-

salları'ndan biri, bir çöreğin içinde bulunan paradan bahseder. Modern Çin masallarından birinde de (Eberhard: Typen ehinesischer Volksmaerchen, Helsinki 1937; S. 231) bir çöreğin içinde para bulunduğu anlatılır. Çin de hikâye, eğer insanların mukadderatında mesud olmak yoksa, mesut olmaları icap eden zamamlarda da mesut olmaları, göstermektedir. Bu masal ile yukarda zikredilen Binbir Gece'deki masal arasında münasebet var mıdır? Yoksa burada birbirleriyle ilgileri olmayan masallar mı bahis mevzuudur? Demin zikredilen Hint masalı ile bir dilenci rahibin bir kirala her gün bir meyva getirdiğini ve kıralın hepsini uzun zaman sakladığını ve nihayet bir maymunun meyvalardan birisini ısırınca içinden bir incinin düştüğünü anlatan (S. 6) başka bir Hint hikâyesi arasında doğrudan doğruya bir irtibat var mıdır ?

Bence burada, yeni metodun tatbik sahasının hudutları meydana çıkmaktadır. Muayyen bir masalın, ekseriya pek teşhis edilemeyen sosyolojik ve etnolojik unsurlarını sarıh olarak teşhis etmek çok faydalıdır ; fakat şimdiye kadar mevcut olan bütün diğer metodlar gibi bu da iki masalın birbiriyle akraba olup olmadıklarını, akraba ise hangi tarzda olduklarını katıyetle tefrik edecek bir durumda değildir. Biz bu hususta yine Ehrenreich tarafından teklif edilen eski metoda bağlı kalmak zorundayız. Buna göre iki masalın karabeti olması için ancak her iki masalda bir çok motiflerin müşterek ve bu motiflerin sıralarının aynı olması icabeder. Ruben'in metodu buna yardımcı metod olarak kullanılmalıdır : Bunun yardımı ile bir motif-zincirinde neyin millî hususiyetler olduğu (kendisine has sosyal ve tarihi durumdan doğma) ve neyin saf motif olduğu teşhis edilebilecek bir durum hasıl olacaktır.

Prof. Ruben bu metodunun Türk masallarına tatbik şeklini Dede - Korkut hikâyeleri üzerinde yaptığı araştırmalarla göstermiştir. Yeni metodu ile bu külliyyatın karakterini daha vazıhlaştırdığını söylemek lâzımdır. Bu külliyyatın Türk olmayan kavimlerle pek az münasebeti olduğu, buna mukabil Orta Asya'nın Türk kavimleri ile pek çok. ve sıkı münasebetleri mevcut olduğu görülmektedir.

Kanaatımca Prof. Ruben'in bu yeni kitabından, Türk masalları üzerinde araştırmalar yapan herkes, hem burada kullanılan metod bakımından, hem de eserdeki bol mukayese malzemesi bakımından faydalanabilecektir.

W. EBERHARD

Türkiye haricî ticaretinin milletler arası ticaretiyle tahlil ve mukayesesi. (1930-1938). *Yazan: Şevket Kaya. İstatistik Umum Müdürlüğü, Neşriyat No. 190, Tetkikler serisi 85. Ankara, Recep Ulusöğlü Basımevi, 1942.*

Yeni metodlarla çalışmaya başladığı 1926 yılındanberi, İstatistik Umum Müdürlüğü, sayısı 200 ü geçen çeşitli birçok istatistikleri yayınladığı gibi, küçük kitaplar veya broşürler halinde faydalı birtakım incelemeler ve tercümelere de neşretti. 1927 de ilk düzenli nüfus sayımını yapmış bulunan İstatistik bürosundan sonra, 1933 yılında, sıhhiye ve münakalât hariç olmak üzere, hemen bütün dairelerdeki istatistik bürolarının birleştirilmesi suretiyle asıl merkezî teşkilât meydana getirildi. Böylece, hemen bütün devlet istatistikleri, bugün, bu teşkilât tarafından yapılmaktadır.

İstatistik Umum Müdürlüğünün geniş çalışma ilanı içinde bilhassa nüfus, ziraat, sanayi, maarif, adliye istatistikleriyle, maliye ve dış ticaret istatistiklerini kaydetmek gerekir. Bunlardan başka, bütün çalışma alanlarımıza ait derli toplu rakamlar bilgisini sistemli olarak veren «İstatistik Yıllıkları», çok faydalı yayınlar arasında söylenmeğe değer.

Bu esas istatistiklerden başka, istatistiğin sosyal, iktisadî ve biyolojik olaylara nasıl tatbik edildiğini gösteren, gerek yabancı dillerden dilimize çevrilmiş ve gerekse istatistikçilerimiz tarafından hazırlanmış bulunan, daha şimdiden 100 kadar değerli ve faydalı eser yayınlanmıştır. İşte, şimdi tanıtmağa çalışacağımız, «Türkiye haricî ticaretinin milletler arası ticaretiyle tahlil ve mukayesesi» adlı eser, bu tetkikler serisinin 85 inci sayısını teşkil etmektedir.

17X23 santimetre *en* ve boyunda olan ve 264 sahife tutan eser, 1930-1938 yılları arasındaki Türkiye dış ticaretinin milletler arası ticaretiyle tahlil ve kıyaslanmasına çalışmaktadır. Oldukça iyi bir kâğıt üzerine, özenle ve temiz bir şekilde basılmış olan kitapta, bu konu ile ilgili birçok özlü rakam tabloları bulunmakta, sayıları 114 ü bulan bu tabloların herbirinden veya bir kaçından önce, ait oldukları noktalar hakkında, çok vakit, bir iki sayfayı geçmeyen, derli toplu yazılar halinde aydınlatıcı bilgiler de verilmektedir.

23 sayfa tutan birinci kısımda, başka memleketlerle olan dış ticaretimizi toplu bir bakışla inceliyen sayın yazar, başlıca memleketler bakımından dış ticaretimizi, türlü memleketlerin Türkiye dış ticaretindeki ortalama önemlerini, bu arada 61 memleketin Türkiye dış ticaretindeki yeri ve değerini kısaca belirttiikten sonra, kıt'alar itibariyle dış ticaretimizin yerini ve önemini kaydetmektedir.

Bundan sonra, sanayileşmiş memleketler ihracatında ençok yer tutan maddelerin neler olduğu mukayeseli tablolarla birlikte gözden geçirilmekte, başlıca memleketlere göre ticaret muvazenesimiz ve başlıca memleketler ithalât ve ihracatı, Türkiye'nin" ithalât ve ihracatıyla kıyaslanmaktadır. 1930 ile 1938 arasında geçen bütün bu dokuz yıllık ticaret durumu, 1-7 numaralı ve özenle hazırlanmış istatistik tablolarında, yerine göre, para, yüzde onarlar veya türlü ticaret maddeleri halinde, bütün yıllar için ayrı ayrı ve mukayeseli olarak, gösterilmektedir.

Bu birinci bahisten sonra, başlıca memleketlerin Türkiye ile olan dış ticaretleri, yine kısa metinler ve mukayeseli tablolarla, incelenmektedir. Bu kısımdan itibaren, kitabın sonuna kadar, sırasıyla başlıca Avrupa, Asya, Afrika ve Amerika devletleri ile olan dış ticaretimiz gözden geçirilmektedir.

Kitabın 203 sayfası, başlıca Avrupa devletleriyle olan dış ticaretimize ayrılmıştır ki, bu devletler 15 i bulmaktadır (Almanya, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çekoslovakya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İsveç, İsviçre, İtalya, Macaristan, Romanya, Rusya, Yunanistan). Geri kalan 60 sayfa 1 yer de dünyanın, memleketimizle tica-

ret ilgisi olan başka memleketlerine (Hindistan, İran, Japonya, Suriye, Mısır, Amerika Birleşik Devletleri, Brezilya) ayrılmıştır.

Kitapta, bu memleketlerden herbiriyle, bu dokuz yıl içindeki ticaretimiz, kısa metinler ve istatistik tablolarıyla ayrı ayrı incelenmekte, bu ülkelerle memleketimiz arasında canlı hayvanlar, yiyecek ve içecek, ham veya yarı işlenmiş maddelerle yapılmış eşya ithalât ve ihracatı gözden geçirilmektedir. Ayrıca, bu memleketlerden herbiriyle başlıca ziraat maddeleri ve başlıca endüstri maddeleri bakımından dış ticaretimiz gösterilmekte ve her bahsin sonunda, yine tablolarla belirtilmek üzere, bu memleketlerden herbirine yaptığımız başlıca ihracat, diğer memleketlerin yaptıkları ihracatla kıyaslanmaktadır ki, bu nokta gerçekten önemli ve faydalı bilgiler vermektedir.

Eser, konusu içine giren yıllar zarfında dış ticaretimizin milletler arası yerini, değerli birçok tahlil ve mukayese tablolarıyla, belirtmekte, dış pazarlardaki durumuzu, derlitoplu rakamlarla göstermektedir. Her bakımdan emek verilerek ye gayret gösterilerek hazırlanmış olan bu faydalı ve kıymetli eserde, dış ticaretimizle ilgili rakamlar, gerektiği yerlerde grafik, veya diyagramlarla da ifade edilmiş olsaydı, eseri inceliyenler üzerinde çok daha iyi intibalar bırakır ve böylece rakamlar, olayları daha açık ifade etmiş olurlardı.

Tanıtmağa çalıştığımız değerli eser, birçok bilim mensuplarını ve bu arada bilhassa coğrafyacıları çok yakından ilgilendiren önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Dr. Reşat İzbirak
Coğrafya Doçenti

Ankara Y. Z. E. Dergisi, Yıl 1, Cilt 2. Sayı 2. (Y. Z. E. Rektörlüğü Yayınlarından) Ankara, 1944 Y. Z. E. Basımevi 8°

Y. Z. E. Dergisinin ikinci cildinin, ikinci sayısı yayınlandı. İçerisinde yakın ilgimizi çeken mevzulardan biri, Jeoloji

Enstitüsü müdürü, sayın hocam Prof. Dr. Şevket A. Birand'ın «Bigadiç Depremi» (S. 521- 525) etüdü, diğeri de Uscher Wiesenthal'in «Filistinde Sulama Sistemleri» (S. 749-796) adlı bisertasyonunun, Sayın Kerim Ömer Çağlar tarafından tercümesi oluyor.

Memleketimizde, son yıllar zarfında vukua gelen depremler, tevlit ettikleri ıstıraplar ve büyük hasarlar nisbetinde, bilhassa jeologların, coğrafyacıların dikkatlerini üzerlerine çekmekte gecikmediler. Bunun neticesi, memleket depremlerini sistemli olarak tetkik eden, orijinal birçok etüdlerin yayınlanması oldu. Deprem bibliyografyasının gözden geçirilmesinde ismine sık rastlananlardan biri de, şüphe yok ki Sayın Prof. Dr. Şevket A. Briandır.

Tetkike mevzu olan "Bigadiç Depremi» nin özelliği, sadece çözüntü depremi değil, aynı zamanda, seyyar karakterde olmasından ileri geliyor. Çöküntü hendeklerinin, faaliyet gösterdiği bölgelerde, hendeğin kenarında yavaş yavaş gerginlikler hasıl olmaktadır. Bazı hufrelerde muvazeneyi bozacak dereceye varmamış gerginlikler bulunabildiği gibi; herhangi bir yerde vukua gelecek şiddetli depremler, bu muvazeneyi bozarak «Relais» denilen depremleri tevlit edebilirler. Simav'ın, Bigadiç'i de içine alan ve alüvyonlarla dolu, çöküntü hendeğindeki gerginlikler Dikiliden başlayan, Bakırçay boyunca ilerleyen depremlerin tesiri ile harekete geçerek Bigadiç depremini doğurmuşlardır. 21 / 9 / 939 daki Dikili depreminden 3 sene sonra, gerek Dikili, gerekse yurdun diğer yerlerinde yekdiğerini takip eden depremler, Gelenbedeki gerginlikleri de artırarak kütleleri harekete getirmiştir; Deprem merkezi buradan Halkaoğlu'na intikal etmiştir. Deprem merkezinin başka istikametler takip etmemiş olmasını, Sayın Prof-, Gelemebe ile Bigadiç arasının, yer sarsıntılarını bu istikamette kolayca geliştirmeye yardım eden, ekaylı ve sarsık bir yapıda olmasına mukabil Kuzey - Batı ve Güney Doğu da sarsıntılarını aynı şiddetle intikallerine daha az müsait, Paleozoik kütlelerin mevcudiyetine atfetmektedir. 12/13

- 8-942 tarihinde Gelenbe, 27/28-10-942 tarihinde Halkaoğlundaki yer sarsıntılarını 15-11-1942 de Bigadiç'e intikal etmiş oluyor.

Diğer deprem bölgelerindeki gibi, burada da fazla hasar gören binaların alüvyonlar üzerin kurulanlar olduğunu, kayalar üzerinde bulunanların ise deprem merkezinde bile sarsıntılara çok iyi dayandığını görmekteyiz. Yurdumuzu depremlerin korkunç neticelerinden, jeologların, coğrafyacıların tavsiyelerini yerine getirerek, koruyacağımız kuvvetle ümededilebilir.

Şimdi biraz da « Filistinde Sulama Sistemleri » üzerinde duralım. Bu hususta düşüncüklerimizi aşağıya sıralamaya çalışacağız.

Bir ülkeyi tetkikte tabii hudutların tayini diğer faydalarından sarfınazar etüdü sınırlandırmak bakımından zaruridir. Bu fikir yeni değildir. Her nedense ekseri bilinen şeyler, az tatbik sahası buluyorlar. Eserde Filistin'in mevki, gerek arz ve tul dayrelerine, gerekse tabii hudutlara istinad ettirilmek istenmiştir. Herhangi bir ülkenin mevkiini tayinde veya ona sınırlar çizmekte arz ve tul dayrelerini mesnet itti haz edinmenin mahzurları ve hangi asrın coğrafi zihniyetinin mahsulü olduğu üzerinde ısrar etmekten sarfınazar ediyoruz. Memlekete tabii bir sınır çizme noktasında müellifin, Kuzey ve Doğu için isabetli hareket ettiği görülür. Aynı derecedeki başarıyı, Güneyde yani Sinai yarımadası ile olan hudut için göstermemiştir. Acaba Filistini yarımada-dan ayıran hususiyetler nelerdir ? Bu ayrılık sınırı nereden geçer ? İşte bunu tayin etmek icabediyör. Herhangi iki bölgeyi yekdiğerinden ayıran hudutları çizmek küçümsenecek bir iş sayılamaz; kaldı ki farklı karakterleri gene farklı bakımlardan bulmak da maharete lüzum gösteren bir iştir. Bize göre, Filistin'in güney hududu sulamanın yapılabildiği yere kadar gider. Buna yer şekillen sonra da iskân durumu yardım etmektedir. Zira, Yahuda yükseklikleri, Güneye doğru tam hududu geçirmek istediğimiz yerde irtifasını kaybeder. Buraya kadar uzanan daimi iskân buradan itibaren muvakkat iskâna yerini terkeder.

Bu sınırlandırmayı, memleketin bölgelere ayrılması işi takip etmektedir.

Müellif Filistin'i şu kısımlara bölüyor :

1. Kıyı bölgesi
2. Jesreel Ovası (Emek)
3. Jordan Vadisi.

Bu bölümler itirazsız kabul edilemez. Önce müellifi böyle bir bölüm yapmaya sevkeden düşüncenin ne olduğuna bakalım. Ona göre bölünmenin esası: «İklim münasebetleri ve toprak şartları» dir. (S. 750) Şimdi soruyoruz : Jesreel ovası, diğer bölgelerden farklı, tamamen kendine has bir iklime mi sahiptir? Buna evet denilemez. Birazdan üzerinde duracağımız iklim bahsi rakkamlarının yakından tetkiki bu ihtimalin pek de varit olamayacağını gösterecektir. Jesreel ovasındaki Hayfa'ya, Nazareth'e ait rakkamların incelenmesi söylediklerimizi teyit etmekten başka bir netice vermeyeceğe benziyorlar. Edindiğimiz kanaat şudur ki ; Jesreel ovası bir taraftan Akdenizin, diğer taraftan Ghor çöküntüsünde hüküm süren iklimin tesiri altındadır. Akdenize civar olan kısımlarda Akdeniz hava şartlarının kendini hissettireceği, mukabil tarafta ise çöl ikliminin Akdenizinkine üstün geleceği kendiliğinden anlaşılır. Nitekim müellif: «Jesreel ovasında, arazinin coğrafi durumu dolayısıyla Akdeniz ile tropik iklim arasında hava şartları hakimdir» (S.751) demekle yukarıda iklime ve toprak şartlarına istinat ettirdiğini söylediği bölgelemenin iklim cephesinin temelsizliğini göstermiş olmu- yor mu ?.

Bir ülke sadece bir bakımdan değil ; fakat, muhtelif noktayınazarlardan da bölünebilir. İşte müellif Filistin'i bu defa da orografik esaslara göre bölmeye teşebbüs etmiştir. (S. 750). Bunlar sırayla: Kıyı Bölgesi; Dağlık Saha; Jordan Vadisidir. Biraz önceki bölümlere iklimin müsaade etmiyeoegini gösterdik; şimdikin'in ise yanlışlığından değil, noksanlığından bahsedeceğiz. O da bizim « Şarkî Erdün Bölgesi» diyebileceğimiz, Ghor çukuru doğusundaki platolardır. Bunda orografya kadar iklimin de rolü olduğunu hatırlatmakla iktifa edeceğiz.

Üzerinde durulmağa değer isim meselesi var. Filistin'in olduğu kadar bütün Suriyenin de en bariz bir karakterini

ortaya koyan ve takriben N-S istikametinde uzanan çöküntüye « Ghor » yahut. Uscher Wiesenthal'ın yaptığı gibi «Jordan Vadisi» isimlerinden hangisini vermek naha doğru olacaktır? Bir an için «Jordan Vadisi» dediğimizi kabul edelim. Vadi, suyun aktığı tabanla, yamaçlardan ibarettir. Lut gölü Akdeniz suları sathından aşağıda' bulunduğu içindir ki çöküntü hendeği, Jordan nehri tarafından derince yarılmıştır. Vaziyet bu olunca «Jordan Vadisi» tabirinin hakiki şumulünün çok dar bir şeride inhisar edeceği, yani geniş bir saha kaplayan çöküntü hendeğini içine alamıyacağı aşıkârdır. Sonra bu ismin bir diğer mahsuru daha var: Diyelim ki Jordan nehrinin geçtiği saha bu ismin altında yadedilsin. O takdirde çöküntü hendeğinin, Lut gölünün Güneyindeki kısmına ne denecektir ? Şu halde önemli, aynı zamanda nazik bir adlandırma meselesi karşısındayız. İsim babalığı yapanlar, bazen şükranla anılmışlar, bazen de muvaffakiyetsizlikle itham edilmişlerdir. Doğu Afrikadan başlayarak Filistin ve Suriyeyi kateden çöküntü şeridine umumiyetle Ghor çukuru denmektedir. Bu isim yıllardır yerini yenisine vermemle sağlamlığını, benimsendiğini göstermiş oldu.

Eserin «Jeolojik Yapı » başlıklı kısmında muhtelif mahallerdeki suhurun bazen yaşı, bazen cinsine raslanır. Ziraatçı kendisi için zaruri olanları zikretmekle yahut hiç bahsetmemekle iktifa etmelidir. Anlaşılan şudur ki : Müellif böyle bir başlığın konulduğunu muhtelif eserlerde görmüştür. Bu hâl onu da aynı şeyi yapmağa zorlamıştır. Bunun üzerine müellif, bir bakımdan lüzumlu olan ile birlikte, bulduğunu da eserine dercetmiştir. Hülâsa Filistin'in jeolojisine ait toplu, tertipli fikir edinmek mümkün olmuyor. Uscher Wiesenthal bize yazdıklarından çok daha öğretici olan, Blanchenhorn'un Judee'yi Batı-Doğu istikametinde kâteden, mükemmel profilini vermeyi düşünmemiştir.

Yağış ve izoterm haritalarının bulunmayışı, iklim unsurlarından olan yağışın rüzgârın suhunun ayrı ayrı tetkikiyle, karşılıklı tesirleri, Filistinde doğurdukları iklim tipleri ve iklim bölgelerinin tayin edilmemiş olması bunların sulama ile olan

sıkı bağlarının açık olarak, teferruatı ve sebepleriyle aydınlatılamaması, iyzah edilmemiş olması, eserin bu kısmının da dikkatli bir süzgeçten geçmediğini gösterebilir.

Dağlık bölgenin suhnet bölüm hattı olarak canlandırılması, sulanmaya en fazla lüzum gösteren sahalanın tayini, mevsimler arasındaki münasebetler, atmosfer ceryanlarının bitkiler üzerindeki müsbet ve menfi tesirlerini açıklamak, her şeyden önce iklime sıkıca bağlı, sulama sistemlerini çalışma mevzuu olarak seçen müellifin amaçları olmalıydı, Bunu yapabilmek için oldukça zengin bibliyoğrafya da vardır.

Eserin bundan sonraki kısımları, suyu işletme şekilleri, suyun dağıtılması su miktarı vs. mevzuları ihtiva ediyor. Müellif gördükleri karşısında objektif kalmıştır. Burada Filistin'in iyi tetkik edilmemiş olan yer altı, yer yüzü sularına dair oldukça değerli bilgiler verilmiştir. Burası inkâr götürmez; ancak memleketin tamamını ihata etmekten de uzaktır.

Şimdiye kadar noksanlara işaret ettik. Son olarak fazlalığına dokunalım. Uscher Wiesenthal, sulama, suyu iletme, suyu taksim masraflarını inceden inceye Fenik, Mark olarak hesap etmektedir. Halbuki bunları bir tarafa bırakarak bize, ucuz ve maksada uygun yağmur usulü sulama olduğunu; çukur usulü sulamanın hepsinden pahalıya mal olduğunu, buna rağmen bu usulün hâlâ geniş mikyasta tatbik edilmesi

sebebinin, eski bahçelerde ağaçların sık ve teknik sebepler dolayısıyla yeni metodlara uymanın zorluğunu söylemekle iktifa edebilirdi. Zira suyun temini kadar iletilmesi ve taksimi çok muhtelif sebeplere tabidir ve fiat bakımından umumu hakkında kati bir fikir veremez. Bizim için olduğu kadar ziraatçı için de önemli olanı, sulamadan önce ve sonra elde edilen mahsulün miktar bakımından mukayesesidir. Bu aynı zamanda sulamanın değerini gösterecek en emin delil olacaktır.

Biz yukarda, muhtelif bakımlardan eseri gözden geçirmeye çalıştık ve muhtelif kısımların gaye olan tezi sadece desteklemesi lüzumunu değil aynı zamanda zaruretini göstermek istedik.

Berlin Yüksek Ziraat Okulunda Prof. Opitz ve Prof. Freckmann'ın yanında hazırlandığı söylenen disertasyon hakkındaki fikirlerimizi bir kaç cümleyle hülâsa edebiliriz: Eser Filistin'in sulama sistemlerine dair kıymetli bilgiler vermektedir. Bu bakımdan elbette ki çok faydalıdır; şu kadar ki tetkik bütün Filistin'deki sulama şekillerini incelemekten, sonra da mükemmel olmaktan uzaktır. Esasen disertasyonları hazırlayanlar da bu eserleri ile mesleklerinde zirveye ulaştıklarını iddiaya kalkışmıyacaklardır.

Coğrafya ilmi yardımcısı
T. Yücel